

УДК 347.91:342.7

DOI 10.31732/2708-339X-2026-20-A6

ДИХОТОМІЯ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСУ У ПРАВОСУДДІ: ПОШУК ДОКТРИНАЛЬНОГО КОМПРОМІСУ

Шершеньков Д.М.,

здобувач ступеня доктор філософії в галузі права
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: ShershenkovDM@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7935-6276>

THE DICHOTOMY BETWEEN PRIVATE AND PUBLIC INTEREST IN THE JUDICIARY: THE SEARCH FOR A DOCTRINAL COMPROMISE

Shershenkov D.M.,

PhD candidate in Law
KROK University
Kyiv, 30–32, Tabirna St., Ukraine, 03113
e-mail: ShershenkovDM@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7935-6276>

Анотація. У статті пропонується систематичний розгляд поділу приватного та публічного інтересів крізь призму сучасної теорії правосуддя. Традиційний поділ на приватне та публічне право все ще залишається актуальним для багатьох; проте, перегляд є виправданим у світлі сучасних судових тлумачень, запропонованих Конституційним Судом України та Європейським судом з прав людини. Досліджено правову природу публічного інтересу, як правової категорії та його співвідношення із правами та свободами особи, а також як доктринальної методології встановлення критеріїв, що використовуються для розмежування публічних та приватних інтересів у межах юрисдикції суду, та вплив цієї методології на правосуддя в цивільних, адміністративних та господарських судах.

Особливу увагу приділено принципу пропорційності як інструменту, що використовується для збалансування конкуруючих інтересів. У статті розглядається, як Конституційний Суд України вирішив захищати публічні інтереси, а також встановити межі втручання держави в приватне життя людей. Надається визначення доктринального компромісу між публічним та приватним інтересом в суді, виходячи з того, наскільки обґрунтовано для залучених сторін мати доступ до правової системи, а також наскільки доступною є правова система для обох сторін у судовому провадженні.

Автор акцентує увагу на тому що дихотомія державного та приватного права є наскрізною проблемою для всіх галузей права і стає більш вираженою, особливо в процесі європейської інтеграції, де уніфікація стандартів ЄС спричинить фундаментальний зсув традиційних меж між автономією приватного права та регулюванням публічного права. Доктрина пропорційності не може бути встановлена як домінуюча доктрина справедливості шляхом встановлення апріорної ієрархії приватних та публічних інтересів. Вона вимагає послідовного застосування процесуального критерію для вирішення кожного конкретного конфлікту інтересів між сторонами на основі критеріїв: законної мети, необхідності та пропорційності.

Отже ефективно правосуддя є досяжним лише за умови, що суд у межах дискреційних повноважень рівною мірою враховує обидва типи інтересів, і що рішення відрізняється обґрунтованою самостійністю від актів законодавчих та адміністративних органів.

Ключові слова: суспільний інтерес, приватний інтерес, дихотомія права, справедливість, принцип пропорційності, принцип верховенства права, Конституційний Суд України, ЄСПЛ, судова дискреція, судовий процес.

Формул: 0, **рис.:** 0, **табл.:** 0, **бібл.:** 12.

Abstract. This article offers a systematic examination of the distinction between private and public interests through the lens of contemporary theories of justice. The traditional division between private and public law

remains relevant to many; however, a re-evaluation is warranted in light of recent judicial interpretations provided by the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights. The legal nature of the public interest as a legal category and its relationship with the rights and freedoms of the individual are examined, as well as the doctrinal methodology for establishing the criteria used to distinguish between public and private interests within the jurisdiction of the court, and its impact on justice in civil, administrative and commercial courts.

Particular attention is paid to the principle of proportionality as a tool used to balance competing interests. The article examines how the Constitutional Court of Ukraine has sought to protect public interests, as well as to establish the limits of state interference in people's private lives. A definition is provided of the doctrinal compromise between public and private interests in court, based on the extent to which it is reasonable for the parties involved to have access to the legal system, as well as the extent to which the legal system is accessible to both parties in court proceedings.

The author emphasises that the dichotomy between public and private law is a pervasive issue across all branches of law and is becoming increasingly pronounced, particularly in the context of European integration, where the harmonisation of EU standards will bring about a fundamental shift in the traditional boundaries between the autonomy of private law and the regulation of public law. The doctrine of proportionality cannot be established as the dominant doctrine of justice by establishing an a priori hierarchy of private and public interests. It requires the consistent application of procedural criteria to resolve each specific conflict of interest between the parties on the basis of the criteria of legitimate aim, necessity and proportionality.

Ultimately, this review demonstrates that justice in the administration of justice will only be achieved when both types of interest are duly taken into account and considered by the court in the exercise of its discretionary powers; and when the decisions taken by the court are justifiably distinct from those taken by legislative and administrative bodies.

Keywords: *public interest, private interest, dichotomy of law, justice, principle of proportionality, rule of law, Constitutional Court of Ukraine, ECHR, judicial discretion, judicial process.*

Formulas: *0, fig.: 0, tabl.: 0, ref.: 12.*

Постановка проблеми. Багатовікова невирішена суперечність між правом індивіда на захист суб'єктивних прав і потребою держави забезпечувати публічний інтерес є однією з фундаментальних проблем сучасної правової системи. Дихотомія між приватним та публічним правом, що бере початок від римського права, і досі залишається актуальним теоретичним постулатом, який удосконалюється у сучасній судовій практиці під час застосування норм адміністративного, цивільного та конституційного права [8, с. 10]. Питання про те, де закінчуються суб'єктивні права, захищені законом, і де незаконно ігноруються суспільні інтереси, або, навпаки, де держава втручається в ім'я «суспільного блага», що створює необґрунтовані результати або зловживання владою, є, таким чином, питанням правової аксіології, а не позитивного права [4].

Відповідна юрисдикція суду закріплює «публічний інтерес» як самостійну правову категорію, проте не дає їй нормативного визначення. Відсутність законодавчого визначення спонукає суди заповнювати цю прогалину через тлумачення, що зумовлює суперечності у результатах правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дихотомії публічного та приватного права наразі привертає увагу як вітчизняних юристів, так і зарубіжних науковців. Аналіз дихотомії публічного та приватного права проводить М. І. Козюбра, обговорюючи різні типи правових тлумачень, що існують сьогодні. Автор стверджує, що публічне та приватне право є важливою аксіомою конфлікту щодо відмінностей між колективними та індивідуальними цінностями правової системи [8, с. 14–15].

Що стосується критерію розмежування публічного та приватного права, то В. О. Коверзнев, дослідник адміністративного права, стверджує, що він необхідний для визначення юрисдикції адміністративного суду, і що якби межа між публічним та приватним правом не була б так чітко окреслена як теоретично, так і практично, то було б неможливо забезпечити ефективне судове провадження [4, с. 24–26].

Ян Берназюк проводить дослідження визначення поняття «публічний» або «колективний» з точки зору адміністративного судочинства та, розглянувши це питання, доходить висновку, що поняття

«публічного інтересу» не встановлюється апіорі, а натомість являє собою групу правових принципів, створених через судові процедури, і тому визначення публічних інтересів є продуктом як права, так і юридичної думки [6, с. 12]. На думку О. Шевчук, існує прямиий зв'язок між публічним контролем діяльності місцевого самоврядування та створенням правової культури, де публічний інтерес існує не як абстрактне, а як відчутний інструмент соціального саморегулювання [1, с. 103–104].

В. В. Андріюк та В. П. Питлована досліджували розвиток філософсько-правового сприйняття того, як публічне та приватне право взаємопов'язані, зосереджуючись на тому, як сучасна західна правова теорія критикує традиційну дихотомію між публічним та приватним правом [5]. М. В. Белова та І. В. Руцак у своєму аналізі законності юридичних операцій крізь призму діалектики між приватним та публічним інтересами довели, що незалежно від того, чи належить дана юридична операція переважно до сфери приватного права, вона обов'язково повинна також містити один або декілька елементів публічного права, що створює складнощі при застосуванні стандартних критеріїв для розмежування юридичних операцій [7, с. 411–412]. І. Ярошенко обґрунтовує позицію, що принцип пропорційності слугує основним принципом у досягненні рівноваги між публічним та приватним інтересами в цивільному судочинстві [3, с. 24–26].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Хоча на сьогодні проведено численні наукові дослідження, залишається багато питань без відповіді щодо методологічних принципів, що розрізняють приватний інтерес від публічного [4, с. 39], зокрема стосовно конкретних процесуальних моделей або незалежної нормативної природи захищеного законом інтересу від концепції суб'єктивного права, а також щодо того, які критерії дозволять допустиме обмеження приватного права для публічного використання, не ставлячи під загрозу принцип пропорційності, перетворюючи

його на суто риторичний інструмент; і, нарешті, чи зробила вітчизняна правова доктрина крок у напрямку розвитку власного розуміння доктринального компромісу між конфліктуєчими правовими інтересами, не просто копіюючи стандарти ЄСПЛ [3, с. 27–28; 6, с. 15–16; 9].

Метою дослідження є критичний аналіз доктринальних підходів до розуміння та розмежування приватних і публічних інтересів у судовому процесі, а також демонстрація методики застосування тесту на пропорційність для досягнення доктринального компромісу між суперечливими правовими цінностями.

Виклад основного матеріалу. Вихідною теоретичною позицією є те, що розуміння публічного та приватного права та їх взаємозв'язку полягає не лише у класифікації правових понять. Вони радше представляють дві окремі, глибоко вкорінені правові парадигми, що створює напруженість між індивідуальною автономією та солідарністю. Перша правова парадигма встановлює закон як засіб захисту осіб від будь-якого примусового втручання, зокрема з боку держави. Однак друга правова парадигма вимагає, щоб ці індивідуальні права знаходилися в межах цих прав, якщо ці межі служать потребам громади чи суспільства в цілому [8, с. 10–12].

Цей конфлікт не є простим принциповим питанням. Він має відчутні наслідки у реальному праві, зокрема, з точки зору процедур, що використовуються для забезпечення виконання положень публічного права через адміністративний суд. Як зазначав В. О. Коверзнев, «Розподіл між двома галузями публічного права використовується як процедура для визначення того, чи має адміністративний суд юрисдикцію розглядати конкретний спір» [4, с. 24].

Для того, щоб встановити, чи є правовідносини, що є предметом спору щодо адміністративних дій, публічними чи приватними за своїм характером, потрібен розгляд як технічних, так і юридичних аспектів спору, а також є доктринальним вибором щодо різних поглядів на роль

держави та роль особи в контексті публічного права. Крім того, у чинному законодавстві України відсутнє чітке визначення терміна «суспільний інтерес» або «соціальний інтерес». Кодекс адміністративного судочинства України використовує ці терміни у своєму правовому значенні, але не надає жодних юридичних визначень для жодного з понять [10, ст. 2, 5].

Ян Берназюк вказує, що значна частина визначення «суспільного інтересу» походить із судової практики; іншими словами, це визначення не має справжніх правових меж і тому не закріплене законодавчим наміром, а радше розроблене через різні думки, висловлені різними судами щодо тлумачення цього терміна [6, с. 12–13].

Це означає, що категорія «публічний інтерес» є не стільки правовою, скільки відкритою оціночною конструкцією, зміст якої конституюється щоразу заново у конкретному судовому розгляді – залежно від цінностей, які суд вважає пріоритетними.

Принципово важливим є питання співвідношення категорій «суб'єктивне право» та «охоронюваний законом інтерес». Конституційний суд України у своєму рішенні від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 розмежував ці категорії: суб'єктивне право є конкретною юридично обґрунтованою можливістю поведінки, тоді як охоронюваний законом інтерес – це прагнення до користування соціальним благом, яке хоч і не становлять суб'єктивного права але перебуває під захистом права [9]. Це розмежування має вирішальне значення для детермінації дихотомії приватного та публічного інтересу: публічний інтерес, на відміну від приватного не є «правом» у традиційному правовому сенсі, проте він має не менш реальний захисний потенціал, зокрема в межах конституційного судочинства.

Аналізуючи еволюцію філософсько-правових поглядів на розвиток дихотомії публічного та приватного інтересу, В. В. Андріюк та В. П. Питльована зазначають, що сучасній західній правовій доктрині набуває поширення

критики самого існування чіткої межі між приватним та публічним правом [5]. Прихильники функціоналістської правової теорії стверджують, що будь-яка правова норма одночасно забезпечує досягнення публічно-правових та приватно-правових цілей, а дохотомія – лише ідеологічна конструкція, що приховує реальні суспільні відносини. Зазначена теза, попри свою наукову радикальність, має раціональне значення у сфері правосуддя – суддя вирішуючи приватно-правовий спір, водночас забезпечує формування публічного правопорядку через судовий прецедент, і навпаки, адміністративний суд, захищаючи публічний інтерес, незмінно зачіпає суб'єктивні права конкретної приватної особи.

Принцип пропорційності є не лише процесуальним механізмом судового розсуду, а й методологічним інструментом узгодження конкуруючих правових принципів у ситуаціях ціннісного конфлікту. Досліджуючи застосування пропорційності в цивільних справах, І. Ярошенко підсумовує пропорційність як вимогу трьох речей: будь-яке втручання в приватні права має бути законним (наскільки це дозволяє норма права), необхідним (достатньо забезпечувати законну мету) та доцільним (тягар обмеження не може бути надмірним порівняно з тим, чого намагаються досягти) [3, с. 25–26]. Такий підхід дозволяє уникнути, як зловживання судовою владою в інтересах приватного права, так і безпідставного надання пріоритету публічному інтересу.

Яскравим прикладом такої практики є рішення Європейського суду з прав людини у справі *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, в якому Суд встановив концепцію «справедливого балансу» між інтересами громади в цілому та захистом основних прав окремої особи [11]. Суд постановив, що законне обмеження права власності є порушенням Конвенції, коли воно накладає надмірний тягар на власника та не створює необхідного балансу між приватним та публічним використанням майна. Це рішення ЄСПЛ є прикладом процесуального підходу Суду

до застосування доктрини пропорційності: ЄСПЛ не оскаржує повноваження держави обмежувати використання приватної власності для публічних цілей; однак він вимагає від держави забезпечити, щоб обмеження приватної власності не руйнували суттєвий характер прав приватної власності.

Щодо законності правочинів, суттєвим компонентом є їхнє розташування на континуумі між приватним інтересом та суспільним інтересом – М. В. Белова та І. В. Руцак дотримуються позиції, що правочин не може бути класифікований як законний лише на підставі його відповідності нормам приватного права; тобто, якщо правочин суперечить або «публічному порядку», або «добрим звичаям», його не можна розглядати як законний [7, с. 413-414]. Ця перспектива міцно пов'язує як наше розуміння поняття «публічний порядок» з нашим розумінням його значення як прямого результату правовідносин, що регулюються або публічним, або приватним правом. Ця дихотомія породжує додаткові питання (наприклад, хто має «повноваження» визначати, що становить «публічний порядок» у будь-якому конкретному випадку?) через відсутність конкретної нормативної дефініційної бази, що оточує значення «публічного порядку».

Таким чином, визначаючи в судовому порядку, що становить «громадський порядок», суди наділені практично необмеженою свободою дій у застосуванні будь-якого стандарту «громадського порядку», який вони вважають існуючим на той момент відповідно до фактичних обставин, представлених таким чином. Зв'язок між суспільними інтересами та демократичною підзвітністю слід розглядати окремо. Оцінюючи вплив громадськості на органи місцевого самоврядування, дослідження О. Шевчук показує, що «суспільне благо» створюється не лише через чинні закони, але й завдяки внеску громадян, які беруть участь у прийнятті важливих рішень, що мають суспільне значення [1]. Це

показує, що термін «суспільне благо» не існуватиме апіорі та не існує ізольовано від суспільства, тобто воно створюється через соціальні процеси і тому має бути підтверджено відповідно до демократичного процесу. Суд не лише фіксує наявність суспільних відносин, використовуючи категорію «суспільне благо», але й активно конститує їх через судове тлумачення – а отже результати судового розгляду потребують додаткової доктринальної верифікації.

У своїй статті про законодавчу гармонізацію фінансових послуг О. Шевчук та Н. Ментух висловлюють аналогічну позицію: для інтеграції в правовий режим Європейського Союзу Україна повинна розробити власний баланс прав суб'єктів господарювання вільно діяти на ринку та публічно-правового регулювання фінансового ринку [2, с. 99–101].

Зазначена теза має принципове методологічне значення: дихотомія державного та приватного права є наскрізною проблемою для всіх галузей права і стає більш вираженою, особливо в процесі європейської інтеграції, де уніфікація стандартів ЄС спричинить фундаментальний зсув традиційних меж між автономією приватного права та регулюванням публічного права. Доктрина пропорційності не може бути встановлена як домінуюча доктрина справедливості шляхом встановлення апіорної ієрархії приватних та публічних інтересів. Вона вимагає послідовного застосування процесуального критерію для вирішення кожного конкретного конфлікту інтересів між сторонами на основі критеріїв: законної мети; необхідності та пропорційності. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 встановлює доктрину пропорційності як критерій конституційного контролю на найвищому нормативному рівні [12].

Висновки. Проведені дослідження дозволяють нам визначити низку узагальнюючих тверджень. По-перше, поділ на приватні та публічні інтереси з точки зору справедливості не вказує на недолік класифікації, а радше ілюструє

фактичний аксіологічний конфлікт між індивідуальними та колективними правовими цінностями; жодну з яких ніколи не можна узгодити за допомогою будь-якого законодавчого чи судового акту. По-друге, відсутність нормативної ясності щодо «публічного інтересу» в рамках нашої правової системи не є недосконалістю, а радше проявляється як невід’ємна характеристика нашої правової системи. Ступінь, до якої «публічний інтерес» визначається суб’єктивними думками, надає судовій системі можливості адаптуватися до змінних соціальних тенденцій. Це вимагає наявності суворих процесуальних вказівок, щоб ніхто не перевищував своїх дискреційних повноважень. Нарешті, пропорційність – це більше, ніж просто процесуальний правовий інструмент; вона служить єдиним теоретично обґрунтованим засобом встановлення доктринального компромісу між особами, які прагнуть захистити суб’єктивні права, та тими,

хто бажає забезпечити правопорядок для всіх людей.

Стандарт «справедливого балансу», створений рішенням ЄСПЛ у справі *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* та наступними справами, є однією з найкращих операційних моделей, доступних для такого типу балансування. Водночас некритичне перенесення цього стандарту в національну практику без урахування власного правового розуміння. Окрім розробки правової доктрини «справедливого балансу», судді також повинні враховувати власне конституційне розуміння «суб’єктивного права» та національне законодавство щодо захищених інтересів у балансі конкуруючих прав. Перспективним напрямом наукових досліджень є розробка системної доктринальної моделі балансування конкуруючих інтересів у національному праві, з урахуванням як класичних правових доктрин так і вимог гармонізації з *acquis* ЄС.

Література:

1. Шевчук О. Громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування як чинник формування правової культури в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 4. С. 102–108. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1504> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Шевчук О., Ментух Н. Гармонізація законодавства України про фінансові послуги з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Карпатський правничий часопис*. 2015. Вип. 8. С. 98–105.
3. Ярошенко І. Принцип пропорційності у цивільному процесуальному праві: забезпечення балансу публічного і приватного інтересів. *Право України*. 2017. № 8. С. 24–32.
4. Коверзнев В. О. Дихотомія права як критерій визначення юрисдикції адміністративного суду. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 24–28.
5. Андріюк В. В., Питльована В. П. Еволюція філософсько-правових ідей щодо співвідношення публічного та приватного права в західній правовій думці в період критики дихотомії права. *Академічні візії*. 2023. № 37. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1514> (дата звернення: 14.04.2026).
6. Берназюк Я. Поняття суспільного (публічного) інтересу в адміністративному судочинстві. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 6. С. 11–16. URL: https://journal-vjhr.sk/wpcontent/uploads/2022/02/VJHR_6_2021_Last.pdf (дата звернення: 14.04.2026).
7. Белова М. В., Рушак І. В. Правомірність правочинів: діалектика приватних та публічних інтересів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Т. 4, № 87. С. 411–416. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.87.4.63.
8. Козюбра М. І. Праворозуміння: поняття, типи та рівні. *Право України*. 2010. № 4. С. 10–21. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/37290> (дата звернення: 14.04.2026).
9. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 у справі про охоронюваний законом інтерес. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04> (дата звернення: 14.04.2026).
10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 14.04.2026).
11. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, nos. 7151/75, 7152/75, judgment of 23 September 1982. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 13.04.2026).
12. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12> (дата звернення: 15.04.2026).

References:

1. Shevchuk O. Hromadskyi kontrol za diialnistiu orhaniv mistsevoho samovriaduvannia yak chynnyk formuvannia pravovoi kultury v Ukraini. *Aktualni problemy pravoznavstva*. 2023. № 4. S. 102–108. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1504>
2. Shevchuk O., Mentukh N. Harmonizatsiia zakonodavstva Ukrainy pro finansovi posluhy z pravom Yevropeiskoho Soiuzu v ramkakh Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yes. *Karpatskyi pravnychy chasopys*. 2015. Vyp. 8. S. 98–105.
3. Yaroshenko I. Pryntsyp proporsiiinosti u tsyvilnomu protsesualnomu pravi: zabezpechennia balansu publichnoho i pryvatnoho interesiv. *Pravo Ukrainy*. 2017. № 8. S. 24–32.
4. Koverzniev V. O. Dykhotomiia prava yak kryterii vyznachennia yurysdyktsii administratyvnoho sudu. *Yurydychna Ukraina*. 2013. № 7. S. 24–28.
5. Andriiuk V. V., Pytlova V. P. Evoliutsiia filosofsko-pravovykh idei shchodo spivvidnoshennia publichnoho ta pryvatnoho prava v zakhidni pravovii dumtsi v period krytyky dykhotomii prava. *Akademichni vizii*. 2023. № 37. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1514>
6. Bernaziuk Ya. Poniattia suspilnoho (publichnoho) interesu v administratyvnomu sudochynstvi. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 6. S. 11–16. URL: https://journal-vjhr.sk/wpcontent/uploads/2022/02/VJRHR_6_2021_Last.pdf
7. Bielova M. V., Rushchak I. V. Pravomirnist pravochyniv: dialektyka pryvatnykh ta publichnykh interesiv. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. 2025. T. 4, № 87. S. 411–416. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.87.4.63.
8. Koziubra M. I. Pravorozuminnia: poniattia, typy ta rivni. *Pravo Ukrainy*. 2010. № 4. S. 10–21. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/37290>
9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 1 hrudnia 2004 roku № 18-rp/2004 u spravi pro okhoroniuvanyi zakonom interes. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04> (data zvernennia: 14.04.2026).
10. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (data zvernennia: 14.04.2026).
11. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, nos. 7151/75, 7152/75, judgment of 23 September 1982. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (date of access: 13.04.2026).
12. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 25 sichnia 2012 roku № 3-rp/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12> (data zvernennia: 15.04.2026).

Стаття надійшла до друку 18 квітня 2026 року